

بررسی فقهی و حقوقی روابط مالی زن در اسلام

«مهریه، نفقه»

تألیف:

محمدرضا محققى

انتشارات خورشید خاور

زمستان ۱۳۹۲

سرشناسه : محقق، محمدرضا، ۱۳۵۵ -
 عنوان و نام پدیدآور : بررسی فقهی و حقوقی روابط مالی زن در اسلام
 «مهریه، نفقه» / تألیف محمدرضا محقق.
 مشخصات نشر : مشهد: خورشید خاور، ۱۳۹۲.
 مشخصات ظاهری : ۱۱۲ ص.
 شابک : ۶۰۰۰۰-۰۲-۵-۹۷۸-۹۷۸-۶۰۰-۷۲۶۸-۰۲-۵
 وضعیت فهرست نویسی : فیا
 موضوع : مهر (فقه)
 موضوع : مهر (حقوق مدنی)
 موضوع : نفقه
 موضوع : مهر (حقوق مدنی) -- ایران
 موضوع : نفقه -- ایران
 رده بندی کنگره : BP۱۸۹/۱۳۹۲۲ ب۴م۳/
 رده بندی دیویی : ۳۶/۲۹۷
 شماره کتابشناسی ملی : ۳۳۸۵۲۴۲

انتشارات خورشید خاور

نام کتاب: بررسی فقهی و حقوقی روابط مالی زن در اسلام. «مهریه، نفقه»

مؤلف: محمدرضا محقق

ناشر و مرکز بخش: انتشارات خورشید خاور ۹۱۵۵۲۳۹۵۵۳

چاپ و صحافی: دیجیتال خاور

نوبت و سال چاپ: چاپ اول - زمستان ۹۲

قطع و تیراژ: رقعی ۱۰۰۰ نسخه.

قیمت: ۶۰۰۰ تومان

تعداد صفحات: ۱۱۲

ISBN: 978-600-7268-02-5

شابک: ۹۷۸-۶۰۰-۷۲۶۸-۰۲-۵

فهرست مطالب

صفحه	عنوان
۹	مقدمه
۱۳	بخش اول: مهریه
۱۴	فصل اول: مهر و انواع آن
۱۵	گفتار اول: تعریف لغوی و اصطلاحی مهر
۱۷	گفتار دوم: تعریف مهرالمسمى، مهرالمثل، مهرالسنة، مهرالمتعه
۲۰	فصل دوم: شرایط انواع مهر
۲۱	گفتار اول: شرایط مهرالمسمى و مهرالمثل
۲۱	گفتار دوم: شرایط مهرالسنة و مهرالمتعه
۲۲	مبحث اول: مهریه در ایران باستان
۲۲	مبحث دوم: مهریه در اسلام
۲۵	بخش دوم: منابع فقهی مهریه
۲۶	فصل اول: منابع فقهی مهریه
۲۷	گفتار اول: آیات
۳۲	گفتار دوم: روایات
۳۶	گفتار سوم: عرف
۳۹	فصل دوم: شرایط مهریه
۳۹	گفتار اول: مهر در قانون مدنی
۴۱	گفتار دوم: مهریه با شرط باطل
۴۲	گفتار سوم: شیربها
۴۴	گفتار چهارم: بطلان مهر در نکاح دائم

گفتار پنجم: تراضی در مقدار مهریه	۴۴
بخش سوم: پیامدهای روانی افزایش مهریه	۴۷
فصل اول: مهریه سنگین	۴۸
گفتار اول: چرایی مهریه	۵۱
گفتار دوم: چیستی مهریه	۵۲
مبحث اول: پذیرش مهریه‌ی سنگین	۵۴
مبحث دوم: پاسخ مراجع تقلید درباره تعیین مهریه‌ی سنگین	۵۵
مبحث سوم: فلسفه وجوب مهر	۵۹
گفتار سوم: آثار اجتماعی مهریه‌ی سنگین	۶۱
مبحث اول: نسیه بودن مهر	۶۱
مبحث دوم: بالا رفتن هزینه‌ها - تشریفات ازدواج	۶۳
مبحث سوم: مهر و نقش آن به عنوان بیمه اجتماعی	۶۶
مبحث چهارم: علل مهریه‌ی سنگین در زمان حاضر	۶۷
فصل دوم: احکام مهریه	۶۹
گفتار اول: احکام مختلف مهریه	۶۹
مبحث اول: مهریه عندالمطالبه، مهریه عندالاستطاعه	۶۹
مبحث دوم: بخشیدن مهر و دلیل جایز بودن آن	۷۵
گفتار دوم: ماده قانون‌های مدنی در مهر	۷۸
نتیجه	۸۱
بخش چهارم: نفقه	۸۳
فصل اول: تعریف نفقه	۸۴

گفتار اول: ضمانت اجرای پرداخت نفقه.....	۸۷
گفتار دوم: ویژگی الزام به پرداخت نفقه.....	۸۹
گفتار سوم: شرایط الزام به پرداخت نفقه.....	۹۱
فصل دوم: نفقه از دیدگاه فقه و حقوق.....	۹۷
گفتار اول: آیات و روایات، اجماع.....	۹۷
گفتار دوم: نفقه از دیدگاه حقوق.....	۱۰۱
فصل سوم: ضمانت اجرای حکم الزام به پرداخت نفقه.....	۱۰۱
گفتار اول: ضمانت اجرای مدنی.....	۱۰۱
گفتار دوم: ضمانت اجرای کیفری.....	۱۰۳
نتیجه.....	۱۰۵
فهرست منابع و مآخذ.....	۱۰۷

سخن ناشر

تبلیغ و انتشار علوم مختلف از جمله رسالت های پیام آوران و ناشران متعهد است.

انتشارات خورشید خاور امیدوار است تا در پرتو توجهات حق تعالی و امدادهای الهی و همکاری و همدلی اهل قلم و استادان و محققان دلسوز و مؤمن بتواند به سوی اهداف مشترک خود و مؤلفان محترم گام بردارد. در این راستا از همه استادان و محققان ارجمند رشته های گوناگون علمی دعوت به همکاری می کند، تا با شناسایی نیاز جامعه علمی و عمومی با انجام تحقیقات خود در این زمینه، ما را یاری کنند.

انتشارات خورشید خاور، آثار و کتب مؤلفان و مترجمان محترم را با کمال دقت و امانت، در کوتاه ترین زمان ممکن و تعداد دلخواه، با کیفیتی مناسب به چاپ می رساند تا دانش آموزان، دانشجویان و مخاطبان دیگر بتوانند به موقع و در اسرع وقت به آن دسترسی پیدا کنند.

طبیعی است مسئولیت محتوایی آثار و کتب چاپ شده بر عهده نگارندگان است و انتشارات خورشید خاور پیوسته می کوشد تا با دقت و بصیرت آنان در محتوا و به مصداق آیه شریفه «فلینظر الانسان الی طعامه» خوراک فکری سالمی را برای دانش پژوهان فراهم کند.

از صاحب نظران و اصحاب قلم تقاضا دارد هرگونه نقص و یا کمی و کاستی در کتاب را به ناشر یا مؤلف متذکر شوند تا در چاپ های بعدی اصلاح شود.

مقدمه

از حقوق مالی زوجه «مهریه و نفقه» است. «مهریه» به عنوان امتیازی است که دین اسلام برای زن قائل شده است و آیات قرآن کریم، روایات و کلام فقها این مطلب را اثبات می‌کند. از موضوعات مربوط به مهریه مقدار آن است. امروزه افزایش بی رویه‌ی میزان مهریه مایه‌ی نگرانی است که مشکلاتی در جامعه به همراه دارد. در شریعت اسلام، خدی برای مهریه در نظر گرفته نشده است. مهریه‌ی سنگین روابط مالی و گاه غیر مالی خانواده را با مشکل مواجه می‌سازد. علاقه جوانان را به ازدواج کم می‌کند مشکلاتی را در جامعه به همراه دارد. برای حل این مشکل، بررسی فقهی و حقوقی «تعیین الگوی مقدار مهریه» ضروری است. به این منظور شایسته است اصول حقیقی و اخلاقی برای مقدار مهریه مشخص شود تا با اعمال آن بتوان در حل مشکل مهریه‌ی سنگین قدمی برداشت. در جامعه امروزی «مهریه» به دلیل عدم آگاهی انسان‌ها از مسیر حقیقی خود خارج شده است و این موضوع ثابت شده که مهریه سنگین نه تنها موجب قوام و سعادت زندگی زوج و زوجه نبوده است بلکه خود، عامل ایجاد مشکلات عمده در روابط زوجین است.

یکی از مشکلاتی که امروزه دامن گیر جوانان می‌باشد، عدم توانایی آنان در پرداخت مهریه سنگین است که خانواده‌ی دختر از مرد مطالبه می‌کند.

علت این امر عدم اعتماد و اطمینان خانواده‌ی دختر از پسر است. می‌توانستند که مرد در آینده به دیگری دل ببندد و با بهانه‌ای همسرش را طلاق دهد، چون مهریه‌ی همسرش کم است هیچ گونه ترسی برای طلاق همسرش نداشته باشد و روانه‌ی دادگاه شود. از این جهت مهریه‌ی امروز، مالی بسیار زیاد که معمولاً سکه‌های طلای بهار آزادی است، مطالبه می‌کنند.

در ماده (۱۰۸۰ ق.م) آمده است: «تعیین مهریه به رضایت طرفین است. مقدار مهر هر چه باشد مرد مستلزم پرداخت آن می‌شود.»

در قرآن کریم آمده است: «وَأَنْكِحُوا الْأَيْمَىٰ مِنْكُمْ وَالصَّالِحِينَ مِنْ عِبَادِكُمْ وَإِمَائِكُمْ إِنْ يَكُونُوا فُقَرَاءَ يُغْنِهِمُ اللَّهُ مِنْ فَضْلِهِ وَاللَّهُ وَاسِعٌ عَلِيمٌ»^۱

«باید مردان بدون زن و زنان بی شوهر و کنیزان و بندگان خود را به نکاح یکدیگر در آورید اگر مرد و زنی فقیرند خدا به لطف خود آنان را بی نیاز و مستغنی خواهد فرمود که خدا به احوال بندگان خود آگاه و رحمتش وسیع است.» از جمله روابط مالی زن و شوهر «نفقة» می‌باشد. نفقه در لغت به معنای هزینه، خرج و خرجی آنچه هزینه عیال و اولاد می‌کنند، روزی و مایحتاج معاش آمده است.^۲

معنی اصطلاحی «نفقة» هم نزدیک به معنای لغوی است و عیادت است از: «چیزی که برای گذراندن زندگی لازم و مورد نیاز است.»

۱. نور (۲۴) / ۳۲.

۲. دهخدا، علی اکبر، فرهنگ دهخدا.

از نظر اسلام، تأمین هزینه خانواده از جمله مخارج شخصی زن به عهده مرد است شرط وجوب نفقه دو چیز است:

۱- دائم بودن نکاح

۲- تمکین زوجة

در ماده (۱۱۰۷ ق.م) آمده است: «نفقه عبارت است از مسکن، البسه، غذا و اثاث خانه که با وضعیت زن متناسب باشد و خادم در صورت عادت زدن به داشتن خادم یا احتیاج او به واسطه مرض یا نقصان اعضا». در نفقه زن، وضعیت و احتیاجات زن به طور متعارف ملاک عمل است نه وضعیت مرد.

در ماده (۱۱۰۶ ق.م) آمده است: «در عقد دائم نفقه زن به عهده شوهر است». این مزیتی است که قانونگذار برای زن قائل شده است و به موجب آن زن می‌تواند از شوهر مطالبه نفقه کند و در صورت لزوم از طریق مدنی و کیفری او را بر پرداخت نفقه تحت تعقیب قرار دهد. زن در صورتی استحقاق نفقه خواهد داشت که از مرد تمکین کند، وظایف زناشویی را انجام دهد.